

OTSUSED

NÕUKOGU OTSUS (ÜVJP) 2020/1656,

6. november 2020,

liidu toetuse kohta Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) tegevusele tuumajulgeoleku valdkonnas ning massihävitusrelvade leviku vastase ELi strateegia rakendamise raames

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu lepingut, eriti selle artikli 28 lõiget 1 ja artikli 31 lõiget 1,

võttes arvesse liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ettepanekut

ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Ülemkogu võttis 12. detsembril 2003 vastu massihävitusrelvade leviku vastase Euroopa Liidu strateegia (edaspidi „strateegia“), mille III peatükis on nende meetmete loetelu, mida tuleb võtta Euroopa Liidus ja kolmandates riikides massihävitusrelvade leviku vastu võitlemiseks.
- (2) Liit viib strateegiat aktiivselt ellu ja rakendab selle III peatükis loetletud meetmeid, eelkõige eraldades rahalisi vahendeid konkreetsete projektide toetamiseks, mida juhivad mitmepoolsed institutsioonid, näiteks Rahvusvaheline Aatomienergiaagentuur (IAEA).
- (3) Nõukogu võttis 17. novembril 2003 vastu ühise seisukoha 2003/805/ÜVJP ⁽¹⁾. Nimetatud ühises seisukohas kutsutakse muu hulgas üles edendama IAEA üldiste kaitsemeetmete lepingute ja nende lisaprotokollide sõlmimist ning tehakse liidule ülesandeks teha tööd selle nimel, et muuta lisaprotokollid ja üldiste kaitsemeetmete lepingud IAEA kontrollisüsteemi standardiks.
- (4) Nõukogu võttis 17. mail 2004 vastu ühismeetme 2004/495/ÜVJP ⁽²⁾.
- (5) Nõukogu võttis 18. juulil 2005 vastu ühismeetme 2005/574/ÜVJP ⁽³⁾.
- (6) Nõukogu võttis 12. juunil 2006 vastu ühismeetme 2006/418/ÜVJP ⁽⁴⁾.
- (7) Nõukogu võttis 14. aprillil 2008 vastu ühismeetme 2008/314/ÜVJP ⁽⁵⁾.
- (8) Nõukogu võttis 27. septembril 2010 vastu otsuse 2010/585/ÜVJP ⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ Nõukogu 17. novembri 2003. aasta ühine seisukoht 2003/805/ÜVJP massihävitusrelvade ja nende kande vahendite leviku tõkestamist käsitlevate mitmepoolsete lepingute ülemaailmse kohaldamise ja tugevdamise kohta (ELT L 302, 20.11.2003, lk 34).

⁽²⁾ Nõukogu 17. mai 2004. aasta ühismeetme 2004/495/ÜVJP IAEA tegevuse toetamise kohta tuumajulgeoleku programmi alusel ja massihävitusrelvade leviku vastase ELi strateegia rakendamise raames (ELT L 182, 19.5.2004, lk 46).

⁽³⁾ Nõukogu 18. juuli 2005. aasta ühismeetme 2005/574/ÜVJP IAEA tegevuse toetamise kohta tuumajulgeoleku- ja vastavustõendamise alal ja massihävitusrelvade leviku vastase ELi strateegia rakendamise raames (ELT L 193, 23.7.2005, lk 44).

⁽⁴⁾ Nõukogu 12. juuni 2006. aasta ühismeetme 2006/418/ÜVJP IAEA tegevuse toetamise kohta tuumajulgeoleku ja vastavustõendamise valdkonnas ning massihävitusrelvade leviku vastase ELi strateegia rakendamisel (ELT L 165, 17.6.2006, lk 20).

⁽⁵⁾ Nõukogu 14. aprilli 2008. aasta ühismeetme 2008/314/ÜVJP IAEA tegevuse toetamise kohta tuumajulgeoleku ja vastavustõendamise valdkonnas ning massihävitusrelvade leviku vastase ELi strateegia rakendamisel (ELT L 107, 17.4.2008, lk 62).

⁽⁶⁾ Nõukogu 27. septembri 2010. aasta otsus 2010/585/ÜVJP IAEA tegevuse toetamise kohta tuumajulgeoleku ja vastavustõendamise valdkonnas ning massihävitusrelvade leviku vastase ELi strateegia rakendamisel (ELT L 259, 1.10.2010, lk 10).

- (9) Nõukogu võttis 21. oktoobril 2013 vastu otsuse 2013/517/ÜVJP ⁽⁷⁾.
- (10) Nõukogu võttis 21. detsembril 2016 vastu otsuse (ÜVJP) 2016/2383 ⁽⁸⁾ ning 8. juunil 2020 pikendas selle kehtivust nõukogu otsusega (ÜVJP) 2020/755 ⁽⁹⁾.
- (11) 8. mail 2016 jõustus tuumamaterjali ja tuumarajatiste füüsilise kaitse konventsiooni (CPPNM) muudatus. Kõik ELi liikmesriigid ja Euroopa Aatomienergiaühendus on tuumamaterjali ja tuumarajatiste füüsilise kaitse konventsiooni 2005. aasta muudatuse (ACPPNM) osalised. Liit jätkab selle konventsiooni ülemaailmse kohaldamise ja tõhusa rakendamise edendamist, sealhulgas IAEA 2018.–2021. aasta tuumajulgeoleku kava alusel rakendatavate tuumajulgeolekumeetmete toetamise kaudu.
- (12) Kinnitades, et vastutus tuumajulgeoleku eest riigis on täielikult iga riigi enda kanda, pühendub liit jätkuvalt tuumajulgeoleku tugevdamisele nii riiklike julgeolekumeetmete rakendamise kui ka rahvusvahelise koostöö kaudu. Liit toetab jätkuvalt IAEA tehtavat tööd liikmesriikide abistamisel tõhusa ja kestliku riikliku tuumajulgeoleku korra loomisel ja selle parandamisel, kui nad on selleks soovi avaldanud. Liidu tugi on seega kooskõlas 10.–14. veebruaril 2020 Viinis IAEA peakorteris kokku kutsutud rahvusvahelise tuumajulgeoleku konverentsi „Jõupingutuste jätkamine ja tugevdamine“ ministrite deklaratsiooni ja järeldestega. Liit aitab jätkuvalt kaasa IAEA 2018.–2021. aasta tuumajulgeoleku kava rakendamisele, mille IAEA juhatajate nõukogu kiitis heaks 13. septembril 2017 ja mille peakonverents omakorda 14. septembril 2017 kinnitas. Liidu eesmärk on säilitada IAEA tuumajulgeoleku kavade toetamiseks vastu võetud varasemate nõukogu ühismeetmete ja otsuste rakendamise kestlikkus ja tõhusus,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1

1. Strateegia tõhusa rakendamise jätkamiseks toetab liit Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) tegevust, mille eesmärk on:
 - a) aidata kaasa ülemaailmsetele jõupingutustele tõhusa tuumajulgeoleku saavutamiseks, kehtestades põhjalikud tuumajulgeoleku suunised ja edendades taotluse korral nende kasutamist vastastikuste hindamiste ja nõustamisteenuste ning suutlikkuse suurendamise, sealhulgas hariduse ja koolituse kaudu;
 - b) anda abi seoses asjakohaste rahvusvaheliste õigusaktide järgimise ja rakendamisega ning rahvusvahelise koostöö ja abi koordineerimise tugevdamisega ning
 - c) toetada IAEA volitusi täita kesket rolli ja tõhustada rahvusvahelist koostööd tuumajulgeoleku valdkonnas vastusena liikmesriikide prioriteetidele, mida on väljendatud IAEA poliitikat kujundavate organite otsustes ja resolutsioonides.
2. Liidu rahastatavate projektidega toetatakse:
 - a) prioriteetseid ja valdkondadeüleseid projekte tuumajulgeoleku valdkonnas, nagu tuumamaterjali ja tuumarajatiste füüsilise kaitse konventsiooni muudatuse ülemaailmne kohaldamine, arvutiturve ja infotehnoloogiateenused ning tuumajulgeoleku kultuuri parandamine;
 - b) teabehaldust, milles keskendutakse tuumajulgeoleku vajaduste, prioriteetide ja ohtude hindamisele;

⁽⁷⁾ Nõukogu 21. oktoobri 2013. aasta otsus 2013/517/ÜVJP Euroopa Liidu toetuse kohta Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri tegevusele tuumajulgeoleku ja vastavustõendamise valdkonnas ning massihävitusrelvade leviku vastase ELi strateegia rakendamisel (ELT L 281, 23.10.2013, lk 6).

⁽⁸⁾ Nõukogu 21. detsembri 2016. aasta otsus (ÜVJP) 2016/2383 liidu toetuse kohta Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri tegevusele tuumajulgeoleku valdkonnas ning massihävitusrelvade leviku vastase ELi strateegia rakendamisel (ELT L 352, 23.12.2016, lk 74).

⁽⁹⁾ Nõukogu 8. juuni 2020. aasta otsus (ÜVJP) 2020/755, millega muudetakse otsust (ÜVJP) 2016/2383 liidu toetuse kohta Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri tegevusele tuumajulgeoleku valdkonnas ning massihävitusrelvade leviku vastase ELi strateegia rakendamisel (ELT L 179I, 9.6.2020, lk 2).

- c) tuumamaterjalide ja nendega seotud rajatiste tuumajulgeolekut, milles keskendutakse füüsilise kaitse ning tuumamaterjali arvestuse ja kontrolli tõhustamisele kogu kütusetsükli jooksul, ning kontseptsioonidokumenti füüsilise kaitse meetmete kohaldamise kohta COVID-19 ajastul;
 - d) regulatiivse kontrolliga hõlmamata materjalide tuumajulgeolekut, milles keskendutakse regulatiivse kontrolliga hõlmamata materjalide institutsioonilisele reageerimistaristule;
 - e) programmide väljatöötamist ja rahvusvahelist koostööd, milles keskendutakse haridus- ja koolitusprogrammi väljatöötamisele;
 - f) sookeskset suutlikkuse suurendamist ja haridust tuumajulgeoleku valdkonnas.
3. Sellega, et lõikes 2 osutatud projektide rakendamisel lõigetes 1 ja 2 osutatud tegevustele toetust pakutakse, tagatakse liidu nähtavus, nagu ka nõuetekohane programmihaldamine käesoleva otsuse täitmisel.
4. Lõikes 2 osutatud projektidest saavad kasu kõik IAEA liikmesriigid ja IAEA välised riigid.
5. Kõiki projekti komponente toetatakse proaktiivse ja uuendusliku avalikkuse teavitamisega, mille jaoks eraldatakse asjakohaseid ressursse.
6. Lõikes 2 osutatud projektide üksikasjalik kirjeldus on esitatud käesoleva otsuse lisas.

Artikkel 2

1. Käesoleva otsuse rakendamise eest vastutab liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja (edaspidi „kõrge esindaja“).
2. Artikli 1 lõikes 2 osutatud projektide tehnilise rakendamise eest vastutab IAEA täidab seda ülesannet kõrge esindaja kontrolli all. Sel eesmärgil sõlmib kõrge esindaja IAEAg vajalikud kokkulepped.

Artikkel 3

1. Artikli 1 lõikes 2 osutatud projektide rakendamise lähtesummaks on 11 582 300 eurot.
2. Kulutusi, mida rahastatakse lõikes 1 sätestatud summast, hallatakse vastavalt liidu eelarve suhtes kohaldatavatele menetlustele ja normidele.
3. Järelevalvet lõikes 1 osutatud kulutuste nõuetekohase haldamise üle teeb Euroopa Komisjon. Sel eesmärgil sõlmib komisjon IAEAg rahastamislepingu. Rahastamislepingus määratakse kindlaks, et IAEA tagab liidu rahalise abi nähtavuse, mis vastab selle suurusele.
4. Euroopa Komisjon püüab sõlmida lõikes 3 osutatud rahastamislepingu niipea kui võimalik pärast käesoleva otsuse jõustumist. Komisjon teavitab nõukogu nimetatud protsessis esile kerkinud raskustest ja rahastamislepingu sõlmimise kuupäevast.

Artikkel 4

1. Kõrge esindaja esitab nõukogule IAEA poolt korrapäraselt koostatavatele aruannetele tuginedes aruande käesoleva otsuse rakendamise kohta. Nimetatud aruannete põhjal viib nõukogu läbi hindamise.
2. Artikli 1 lõikes 2 osutatud projektide rakendamise finantsaspektide kohta annab teavet Euroopa Komisjon.

Artikkel 5

1. Käesolev otsus jõustub selle vastuvõtmise päeval.
2. Otsus kaotab kehtivuse 36 kuu möödumisel artikli 3 lõikes 3 osutatud rahastamislepingu sõlmimisest või kuue kuu möödumisel selle vastuvõtmisest, kui kõnealuse ajavahemiku jooksul nimetatud rahastamislepingut ei ole sõlmitud.

Brüssel, 6. november 2020

Nõukogu nimel
eesistuja
M. ROTH

LISA

1. Peatükk 1. Prioriteetsed ja valdkondadeülelised projektid tuumajulgeoleku valdkonnas

Projekt 1. Tuumamaterjali ja tuumarajatiste füüsilise kaitse konventsiooni 2005. aasta muudatuse (ACPPNM) ülemaailmne kohaldamine

Taust

Muudatuse järgimise ja rakendamise hõlbustamiseks annab IAEA taotluse korral õigusloome alast ja tehnilist abi. See hõlmab järgmist.

1. Abi osutamine riiklike rakendusaktide koostamisel, sealhulgas riiklike, piirkondlike ja rahvusvaheliste koolituskursuste ja seminaride läbiviimine, kahepoolne abi siseriiklike õigusaktide koostamisel ja üksikisikute koolitamine.
2. Abi osutamine riigi füüsilise kaitse korra loomisel, rakendamisel ja säilitamisel, kaasa arvatud tuumajulgeoleku teenuste, nagu vastastikuste hindamiste ja nõustamisteenuste osutamine ning riiklike ja piirkondlike koolituskursuste ja seminaride korraldamine, mille eesmärk on suutlikkuse suurendamine ja vajalike inimressursside arendamine ning integreeritud tuumajulgeoleku toetamise kavade (INSSP) väljatöötamine ja rakendamine.

Eesmärgid

Eesmärk on aidata kaasa tuumajulgeoleku arendamisele ja edendamisele kogu maailmas, muu hulgas IAEA tuumajulgeoleku sarjades esitatavate juhendite tootmisele ja asjakohasele kasutamisele, et edendada tuumamaterjali ja tuumarajatiste füüsilise kaitse konventsiooni (CPPNM) ja selle muudatuse (A/CPPNM) ülemaailmset kohaldamist ning hõlbustada teabevahetust tuumajulgeoleku kohta ja tugevdada rahvusvahelist õigusraamistikku.

Tehtav töö

1. ACPPNMi läbivaatamine osalisriikide 2021. aasta konverentsil.
2. Liikmesriikide taotluse korral toimuvad rahvusvahelised, piirkondlikud ja riiklikud seminarid, et edendada CPPNMi ülemaailmset kohaldamist ja suurendada teadlikkust.
3. Töötatakse välja teabematerjalid, et soodustada ACPPNMi ulatuslikumat järgimist.

Lõpptulemus

IAEA toetus A/CPPNMi järgimisele.

Projekt 2. Arvutiturve ja infotehnoloogiateenused

Taust

Teabe- ja arvutiturbel on riikide tuumajulgeoleku alase suutlikkuse parandamisel jätkuvalt määrav tähtsus.

Tuumajulgeoleku tagamisel keskendutakse tuumamaterjali, muu radioaktiivse materjali, nendega seotud rajatiste või seonduva tegevuse vastu suunatud kuritegude või tahtlike keelatud tegude ennetamisele, avastamisele ja neile reageerimisele. Vastutus riigi tuumajulgeoleku eest lasub täielikult riigil, kes peab tagama tema jurisdiktsiooni alla kuuluva tuumamaterjali, muu radioaktiivse materjali, nendega seotud rajatiste ja seonduva tegevuse julgeoleku. Iga riik püüab tagada tuumajulgeoleku, luues oma tuumajulgeoleku korra, mis on sellele riigile sobiv. Arvutitel on oluline roll tuumarajatiste ohutu ja turvalise toimimise juhtimise kõigis aspektides, muu hulgas arvutiturbes ja füüsilise kaitse säilitamisel. On äärmiselt oluline, et kõik sellised süsteemid oleksid pahatahtlike sissetungide eest nõuetekohaselt kaitstud. Sel ajal, kui võime ohtu põhjustada ja ohu tunnused muutuvad pidevalt, areneb teabe- ja arvutiturve üha edasi ning alatasa kerkib esile uusi ohutehnikaid, -taktikaid ja -protsesse. IAEA teeb tööd eesmärgiga saavutada kaitse selle muutuva ohu eest.

Eesmärgid

Parandada riikide arvuti- ja teabeturbesuutlikkust.

Tehtav töö

1. Koostatakse ja ajakohastatakse IAEA tuumajulgeoleku sarjades esitatavad teabe- ja arvutiturbe juhendid (uued ja ajakohastatud juhenddokumendid) ning nendega seotud tehnilised dokumendid ja väljaanded.
2. Korraldatakse spetsiaalseid tuumarajatiste arvutiturbe ekspertide kohtumisi, et olla kursis arengutega selles valdkonnas.
3. Koolituskursused, õppused ja seminarid.
4. Riikidele antakse arvutiturbe valdkonnas tehnilist abi.

Lõpptulemus

1. IAEA annab panuse teabe- ja arvutiturbesuutlikkuse parandamisse riigi, pädeva asutuse ja rajatise tasandil, et toetada selliste arvutiturbeinsidentide ennetamist ja avastamist ning neile reageerimist, millel võib olla otsene või kaudne kahjulik mõju tuumaohutusele ja -julgeolekule.
2. Parandatakse rahvusvahelist koostööd, tuues kokku eksperdid ja poliitikakujundajad, et edendada teabe ja kogemuste vahetamist arvutiturbe valdkonnas.
3. Tagatakse juhendite ja tehniliste dokumentide avaldamine tuumajulgeolekuga seotud teabe- ja arvutiturbe valdkonnas.

Projekt 3. Tuumajulgeoleku kultuuri parandamine

Taust

Tuumajulgeoleku kultuur on valdkonnaülene lähenemisviis töötajate ettevalmistamisele nii väljastpoolt kui ka seest lähtuvate ohtudega toimetulekuks, kujundades nende valmisoleku ja motivatsiooni järgida kehtestatud menetlusi ja eeskirju ning olla valvsad. Kuna enamik tuumajulgeoleku süsteemidest on inimese loodud ning neid hallatakse ja käitatakse inimese poolt, sõltub tuumajulgeoleku korra edu sellega seotud inimestest. Tuumajulgeoleku kultuur on üks kaheteistkümnest tuumamaterjalide ja -rajatiste füüsilise kaitse aluspõhimõttest ACPPNis ning üks radioaktiivsete materjalide ohutuse ja julgeoleku alase tegevusjuhendi aluspõhimõtetest. Tuumajulgeoleku kultuuri rakendamise juhendis NSS nr 7 on tuumajulgeoleku kultuur määratletud kui üksikisikute, organisatsioonide ja institutsioonide omaduste, hoiakute ja käitumise tulem, mille abil toetatakse ja suurendatakse tuumajulgeolekut. Dokumendis NSS nr 7 esitatakse selle mõiste määratlus, kirjeldatakse institutsioonide ja üksikisikute rolli ja vastutust ning esitatakse tuumajulgeoleku kultuurile iseloomulikud omadused, mis aitavad saavutada tõhusa tuumajulgeoleku.

Projektis keskendutakse liikmesriikide inimressursside arendamise toetamisele seminaride, koolituskursuste ja teadlikkuse suurendamise seminaride kaudu, tuumajulgeoleku kultuuri enesehindamise läbiviimise toetamisele ning enesehindamise vahendite ja meetodite ning tuumajulgeoleku kultuuri heade tavade kohta saadud kogemuste ja teadmiste jagamise edendamisele.

Eesmärk

Aidata riikidel parandada oma julgeolekukultuuri.

Tehtav töö

1. Tuumajulgeoleku kultuuri käsitlevate rahvusvaheliste seminaride korraldamine, et toetada liikmesriikide inimressursside arendamist.
2. Tuumajulgeoleku kultuuri käsitlevate juhendite ning koolitusmaterjalide ja -vahendite, kaasa arvatud enesehindamise vahendite väljatöötamine ja konsolideerimine.

Lõpptulemus

Rahvusvahelise kogemuste, teadmiste ja heade tavade vahetamise edendamine seoses viisidega, kuidas arendada, soodustada ja säilitada tugevat tuumajulgeoleku kultuuri, mis on kooskõlas riikide tuumajulgeoleku korraga.

2. Peatükk 2. Teabehaldus

Projekt 1. Tuumajulgeoleku alaste vajaduste, prioriteetide ja ohtude hindamine (INSSP missioonid)

Taust

IAEA abistab taotluse esitanud riike tuumajulgeoleku alaste vajaduste kindlakstegemisel ja käsitlemisel, töötades välja ja rakendades INSSPd ning töötades välja enesehindamise vahendid. Vastutus riigi tuumajulgeoleku eest lasub täielikult riigil, kes peab tagama tema jurisdiktsiooni alla kuuluva tuumamaterjali, muu radioaktiivse materjali, nendega seotud rajatiste ja seonduva tegevuse julgeoleku. IAEA toetab riikide jõupingutusi tõhusa ja jätkusuutliku tuumajulgeoleku korra kehtestamiseks ning INSSP on sellega seoses tõhus mehhanism. INSSP on õiguslikult mittesiduv dokument, kuid selle heakskiitmist või kinnitamist riigi poolt peetakse selle märgiks, et riik on võtnud kohustuse püüda saavutada selles käsitletav tuumajulgeoleku parandamine. INSSP eesmärk on aidata kaasa tuumajulgeoleku alase tegevuse strateegilisele planeerimisele riigis ja tagada, et riik on vastutav oma tuumajulgeoleku korra tugevdamiseks vajalike täiustuste eest. Selles hinnatakse riigi tuumajulgeoleku vajadusi ja on üles tähendatud meetmed, mida riik võtab või kavatses võtta vajaduse korral koostöös IAEA või teiste rahvusvaheliste partneritega.

INSSP struktuur vastab tuumajulgeoleku valdkondade ja eesmärkide üldisele raamistikule, mis annab riigile süstemaatilise lähenemisviisi oma tuumajulgeoleku vajaduste kindlakstegemiseks. Eesmärk on pakkuda riigile üldiseid strateegilisi tuumajulgeoleku elemente, et aidata juhendada otsusetegijaid, ja strateegilise planeerimise eesmärgi, seades pikaajaliseks eesmärgiks jätkusuutliku tuumajulgeoleku korra loomise. INSSP on üles ehitatud kuue funktsionaalse valdkonna põhjal: 1) õiguslik ja reguleeriv raamistik; 2) ohu- ja riskihinnangud; 3) füüsilise kaitse kord; 4) regulatiivse kontrolliga hõlmamata materjalidega seotud kuritegude ja muude keelatud tegude avastamine; 5) tuumajulgeolekuga seotud juhtumitele reageerimine; 6) riigi tuumajulgeoleku korra säilitamine. Lisaks INSSP missioonidele korraldab IAEA ka INSSP kontaktpunktide tehnilisi koosolekuid.

INSSP protsessi toetab tuumajulgeoleku teabehaldussüsteem (NUSIMS), mis on vabatahtlik süsteem, mille eesmärk on aidata liikmesriikidel vaadata enesehindamise abil läbi oma tuumajulgeoleku taristu seisund ning jälgida oma edusamme tõhusa tuumajulgeoleku korra loomisel, säilitamisel ja jätkusuutlikkuse tagamisel. NUSIMSi teabestruktuur kajastab tuumajulgeoleku põhilisi tegevusvaldkondi ning põhineb IAEA tuumajulgeoleku sarjas avaldatud IAEA tuumajulgeoleku põhialustel ja soovitudel.

Eesmärgid

Teha kindlaks eri riikide tuumajulgeoleku alased vajadused ja koondada need integreeritud dokumenti, milles märgitakse ka täiustused, mida tuumajulgeoleku osas on vaja teha, ning luua spetsiaalne raamistik riigi, IAEA ja võimalike rahastajate poolt läbi viidavate tuumajulgeoleku alaste tegevuste koordineerimiseks ja elluviimiseks.

Riikide tuumajulgeoleku alastest vajadustest kogu maailmas head ülevaadet pakkuva tervikliku teabeplatvormi haldamine ja tuumajulgeoleku kava rakendamise toetamine.

Tehtav töö

1. INSSPde väljatöötamine ja rakendamine.
2. Vabatahtliku enesehindamise mehhanismi või riikide kasutuses oleva vahendi (NUSIMS) struktuuri läbivaatamine ja selle INSSP struktuuriga kooskõlla viimine.
3. INSSP kontaktpunktide tehnilised koosolekud.
4. INSSP kasutusjuhendi koostamise lõpule viimine.

Lõpptulemus

Taotluse esitanud riikide tuumajulgeoleku alaste vajaduste hindamine ja toetuse andmine soovitatud tuumajulgeoleku-meetmete strateegilise planeerimise loomise abil, et tagada tõhusa tuumajulgeoleku korra loomine, säilitamine ja jätkusuutlikkus, et aidata riikidel järgida CPPNMi ja selle muudatuse kohaseid kohustusi.

3. Peatükk 3. Materjalide ja nendega seotud rajatiste tuumajulgeolek

Projekt 1. Füüsilise kaitse ja tuumamaterjali üle arvestuse pidamise ning kontrolli parandamine kogu kütusetsükli ulatuses

Taust

Tegevus, mis on seotud kasutatava ja ladustatava tuumamaterjali tuumajulgeolekuga, tuumkütusetsükli ja sellega seotud rajatiste tuumajulgeolekuga nende kasutusaja jooksul, sealhulgas tuumamaterjali üle arvestuse pidamine ja kontroll tuumajulgeoleku eesmärgil, ning A/CPPNMI tehniline rakendamine. Taotluse korral töötab IAEA välja juhendid ning pakub riikidele koolitust ja abi tuumamaterjalide julgeoleku tugevdamiseks arvestuse pidamise ja kontrolli abil. Projektis keskendutakse nn siseohuga tegelemisele. IAEA siseohu programmi alusel antakse suuniseid siseohu leevendamiseks võetavate ennetavate ja kaitsvate tuumajulgeolekumeetmete kohta. Projektis käsitletakse ka tuumamaterjalide üle arvestuse pidamist ja kontrolli (NMAC). NMAC-süsteem aitab ära hoida ja avastada tuumamaterjali loata kõrvaldamist, pidades arvet kogu tuumamaterjali, sealhulgas selle asukoha kohta. NMAC-süsteemi peamine eesmärk on säilitada ja esitada täpset, õigeaegset, täielikku ja usaldusväärset teavet kõigi tuumamaterjaliga seotud tegevuste ja toimingute (kaasa arvatud liikumise) kohta. Rajatise tasandil on NMAC-süsteem loodud riikliku õigusraamistiku raames ja seda kontrollib riigi pädev asutus. Seda ei tohi segi ajada riigi tuumamaterjali üle arvestuse pidamise ja kontrollisüsteemiga, mis on loodud rahvusvaheliste kaitsemeetmetest tulenevate kohustuste täitmiseks.

IAEA on investeerinud märkimisväärseid vahendeid hüpoteetilise Shapash'i tuumauuringute instituudi (SNRI) arendamisse. SNRI arendamise peamine eesmärk oli saavutada suutlikkus koolitada liikmesriike tuumajulgeolekuga seotud küsimustes, avaldamata tundlikku teavet tegelike rajatiste kohta ja ohustamata nende julgeolekut. Tuumajulgeoleku alase koolituse jaoks on kasulik vahend SNRI 3D-mudel. SNRI edasiarendamine peaks 3D-mudeli kasulikkust suurendama ja parandama tuumajulgeolekualase koolituse tulemusi. Kuid 3D ja virtuaalreaalsuse kasutamine koolituse eesmärgil nõuab eriteadmisi ja -vahendeid. Koolituseesmärgid peavad olema tihedalt kooskõlas nende saavutamiseks kasutatavate tehnoloogiliste lahendustega. IAEA kavatseb täiendavalt uurida SNRI 3D-mudeli võimalikke tugevaid külgi ja jätkata tulevikus SNRiga seotud õppematerjalide väljatöötamist.

Eesmärgid

Teha kättesaadavaks juhendid ja vahendid, et ennetada ja takistada tuumamaterjali loata kõrvaldamist ning tuumamaterjali ja -rajatiste saboteerimist siseohu allika poolt.

Hinnata, millised IAEA liikmesriigid, kes tuumamaterjali töötlevad, käitlevad või ladustavad, kasutavad NMAC-süsteemi, ning abistada nende pädevaid asutusi ja käitajaid, et viia NMAC-programm edukalt ellu. Hinnata, millised IAEA liikmesriigid, kellel praegu NMAC-süsteemi ei ole, sooviksid taotleda abi NMAC-programmi loomiseks.

Tehtav töö

1. Toodetakse tuumajulgeoleku sarjas avaldatavad juhendid ja e-õppe vahendid, milles käsitletakse siseohu vastu võitlemist ning materjali üle arvestuse pidamise ja kontrolli parandamist tuumajulgeoleku tagamiseks rajatistes.
2. Teadlikkuse tõstmise ja praktiliste koolituskursuste korraldamine.
3. Teadlikkuse tõstmise ja praktiliste koolituskursuste korraldamine NMACi teemal.
4. Shapashi virtuaalreaalsuse põhise koolitusvahendi edasiarendamine.

Lõpptulemus

Jätakuvalt antakse toetust selleks, et aidata riikidel luua tõhus ja jätkusuutlik riiklik tuumajulgeoleku kord, mis toetab siseohu vastu võitlemist, ning parandatakse arvestuse pidamist ja kontrolli tuumajulgeoleku tagamiseks rajatistes.

Projekt 2. Kontseptuaalne dokument koordineeritud teadusprojektina füüsilise kaitse meetmete kohaldamise kohta COVID-19 ajastul

Taust

Selle projekti käigus käsitletakse juurdepääsukontrolli ja muude tuumajulgeoleku tehnoloogiate rakendamist pandeemiaolukorras rajatistes, kus ladustatakse ja kasutatakse tuuma- ja muid radioaktiivseid materjale, kaasa arvatud tuumakütusetsükli rajatistes, uurimis- ja tuumareaktorid ning radioaktiivse materjali rajatistes. COVID-19 pandeemia sarnase pandeemia ajal võivad viiruse edasikandumise minimeerimiseks kavandatud meditsiinilised meetmed mõjutada olemasolevate tuumajulgeoleku tehnoloogiate ja menetluste, näiteks töötajate juurdepääsukontrolli meetmete tõhusust ja isegi nende kohaldamist. Mõnes olukorras võib COVID-19 põhjustatud probleemide lahendamiseks olla asjakohane rakendusprotokollide muutmine, olemasolevate tehnoloogiate muutmine ja uute tehnoloogiate kohandamine. Projekti raames vaadatakse läbi IAEA liikmesriikide tegevuskogemused, mis on saadud juurdepääsukontrolli ja muude tuumajulgeolekumeetmete kasutamisel COVID-19 ajal, ning tehakse kindlaks seonduvad probleemid ja head tavad. Seejärel püütakse teha kindlaks täiustamist vajavad tuumajulgeoleku tehnoloogiad ja menetlused (muu hulgas juurdepääsukontrolli valdkonnas) ning viiakse läbi võimalike muudatuste ja täiustuste laboratoorsed hindamised, pidades silmas nende rakendamist COVID-19-ga sarnastes tingimustes. IAEA hõlbustab tegevuskogemuste ja tehnilise teabe vahetamist liikmesriikide vahel, avaldab projektiga seotud aruandeid ning toetab uurimistööd valitud liikmesriikide laborites.

Eesmärgid

Projektiga püütakse tagada tõhusad tuumajulgeolekumeetmed tuumarajatistes ja muudes radioaktiivsete materjalide rajatistes COVID-19-ga sarnase olukorra ajal. Konkreetselt on projekti eesmärgid muu hulgas järgmised.

1. Vaadata läbi liikmesriikide tegevuskogemused juurdepääsukontrolli ja muude tuumajulgeolekumeetmete rakendamisel COVID-19 ajal.
2. Teha kindlaks sellega seotud probleemid ja head tavad.
3. Uurida vajadust muuta olemasolevaid tehnoloogiaid või nende kasutamisega seotud menetlusi või töötada välja uusi tehnoloogiaid, et võtta arvesse COVID-19-ga seotud meditsiinilisi nõudeid.
4. Viia läbi hiljuti välja töötatud juurdepääsukontrolli ja muude tuumajulgeoleku tehnoloogiate kavandatavate muudatuste tehniline hindamine, et võtta arvesse pandeemiatingimusi.

Tehtav töö

1. Häid tavasid ja tehnoloogiaalaseid soovitusi sisaldav juhend, et jagada COVID-19 ajal saadud liikmesriikide tuumajulgeoleku alaseid tegevuskogemusi.
2. Selliste tehnoloogiaalavaldkondade kindlakstegemine, mida on vaja edasi arendada, et võimaldada rakendada tõhusat juurdepääsukontrolli ja muid tuumajulgeolekumeetmeid COVID-19-ga sarnastes tingimustes.

Lõpptulemused

Tugevamad tuumajulgeolekumeetmed, et ennetada tuumamaterjali ja muude radioaktiivsete materjalide vargust ja rajatiste saboteerimist pandeemiaaadses olukorras.

Reguleerivate asutuste ja tööstuse parem otsuste tegemise võime seoses juurdepääsukontrolli ja muude tuumajulgeoleku tehnoloogiate rakendamisega kriisi ajal.

4. Peatükk 4. Regulaatiivse kontrolliga hõlmamata materjalide tuumajulgeolek

Projekt 1 Institutsiooniline reageerimistaristu regulaatiivse kontrolliga hõlmamata materjali jaoks

Taust

Projekti raames antakse liikmesriikidele taotluse korral abi nende jõupingutustes luua vajalik taristu, et võidelda tuuma- ja muude radioaktiivse materjali salakaubaveo vastu. Projekti raames taristule antav toetus on jagatud teenuseks, millega tehakse kindlaks taristu vajadused, ja riikidele antavaks toetuseks tuumajulgeoleku korra kehtestamisel, rakendamisel, järelevalvel, hindamisel ja säilitamisel seoses reageerimisega tuumajulgeolekut ohustavatele juhtumitele, mis on seotud regulaatiivse kontrolliga hõlmamata materjaliga. Riigi taristu vajadusi hinnatakse kas IAEA rahvusvahelise

tuumajulgeoleku nõuandeteenistuse (INSServ) protsessi või tuumajulgeoleku ohule reageerimise tegevuskava väljatöötamise kaudu. Veel üks vastutusvaldkond on toetada riike, kes soovivad rakendada tuumajulgeolekusüsteeme ja -meetmeid seoses suurüritustega.

Eesmärk

Aidata riikidel luua ja säilitada tõhus institutsiooniline taristu, et tugevdada riikide jõupingutusi inimeste, vara, keskkonna ja ühiskonna kaitsmiseks tuuma- ja muu radioaktiivse materjali loata kasutamise eest.

Tehtav töö

1. Tuumajulgeolekutaristu ning sellega seotud koolitusmaterjalide ja -vahendite jaoks mõeldud juhendite koostamine.
2. Riikide taotluse korral nende toetamine, suurendades nende inimressurssidega seotud ja tehnoloogilist suutlikkust, et tagada tõhus taristu nende kohustuste täitmiseks seoses tuuma- ja muu radioaktiivse materjaliga, mis on regulatiivse kontrolliga hõlmamata.
3. Reageerimise tööühma toetamise koordineerimine.
4. IAEA poolse toetuse andmine tuumajulgeolekumeetmete rakendamiseks suurüritustel.

Tulemused

IAEA aitab suurendada teadlikkust riigi vajadusest tõhusa institutsioonilise taristu järele, mille abil tagatakse riiklike ja rahvusvaheliste kohustuste täitmine.

Riikidel on põhjalikud teadmised oma regulatiivse kontrolliga hõlmamata materjalidega seotud tuumajulgeoleku korra tugevatest külgedest ja arendamist vajavatest valdkondadest.

Riikidel on selge graafik oma regulatiivse kontrolliga hõlmamata materjalidega reageerimisvõime arendamiseks.

5. Peatükk 5. Programmide väljatöötamine ja rahvusvaheline koostöö

Projekt 1 Haridus- ja koolitusprogrammi väljatöötamine

Taust

Agentuuril on oluline roll koordineeritud haridus- ja koolitusprogrammide pakkumisel, mis tugevdavad riikide suutlikkust luua ja säilitada tuumajulgeoleku korda. Üks olulisi eeltingimusi riikide tuumajulgeoleku korra loomiseks ja säilitamiseks on piisav arv pädevaid ja motiveeritud töötajaid. Töötajate pädevuse ja piisava tulemuslikkuse saavutamiseks on oluline neid koolitada. IAEA abistab riike, pakudes riikide taotlustel ja vajadustel põhinevat koolitust ning toetades tuumajulgeoleku koolitusprogrammide ja koolitusorganisatsioonide, sealhulgas tuumajulgeoleku tugikeskuste loomist.

Süsteemaatiline lähenemisviis koolitusele (SAT) on koolitusmeetod, mis pakub loogilist teekonda alates tuumajulgeolekuga seotud töö tegemiseks või ülesannete täitmiseks vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute kindlakstegemisest kuni nende pädevuste saavutamiseks vajaliku koolituse väljatöötamise ja rakendamiseni ning selle järgselt koolituse hindamiseni. Selle projekti raames pööratakse erilist tähelepanu e-õppe ja muude arvutiõppevahendite kasutamisele. Projekt ei piirdu üksnes hariduse ja koolituse väljatöötamisega, vaid hõlmab ka selliste võrgustike koordineerimist nagu rahvusvaheline tuumajulgeolekualane haridusvõrgustik (INSEN) ning rahvusvaheline tuumajulgeoleku koolitus- ja tugikeskuste võrgustik (NSSC võrgustik).

Eesmärgid

Projekti eesmärk on edendada integreeritud lähenemisviisi inimressursi arendamisele tuumajulgeoleku valdkonnas ning aidata riikidel suurendada oma suutlikkust välja töötada ja rakendada kindlaksmääratud vajadustel põhinevaid tõhusaid ja jätkusuutlikke haridus- ja koolitusprogramme inimressursi arendamiseks tuumajulgeoleku valdkonnas.

Tugevdada koostööd ja soodustada teabevahetuse suurendamist riikide vahel tuumajulgeolekut käsitlevate haridus- ja koolitusprogrammide väljatöötamise ja rakendamise kohta INSENi ning rahvusvahelise NSSC võrgustiku ja tuumajulgeoleku infoportaali (NUSEC) kaudu.

Tehtav töö

1. Tuumajulgeoleku valdkonnale suunatud inimressursside arendamise metoodika, mida riigid jagavad ja kasutavad.
2. Luuakse tuumajulgeoleku juhtide akadeemia.
3. Jagatakse tuumajulgeolekualase koolituse kogemusi ja häid tavaid.
4. Toetatakse liikmesriike SAT-metoodika kohaldamisel.
5. Toetatakse pidevat ja korrapärast koolitusvajaduste analüüsi, koolituse hindamist ja koolituskomiteede loomist.
6. Toetatakse ja koordineeritakse NSSC võrgustiku tegevust, et hõlbustada teabe ja ressursside jagamist ning edendada koostööd riikidega, kus on NSCC olemas või kes on huvitatud sellise keskuse arendamisest.
7. Abistatakse riike NSSCde loomisel ja käitamisel, et säilitada riiklikku tuumajulgeoleku korda inimressursside arendamise programmide, tehnilise toe ja teadusliku toe kaudu.
8. Piirkondliku ja allpiirkondliku koostöö toetamine riikide vahel, kus on kavandatud või toimivad NSSCd.
9. INSEN.
10. Tuumajulgeoleku magistriprogramm.
11. Tuumajulgeoleku käsitlemine koolides.
12. Tuumajulgeolekualase hariduse täienduskursused ülikooli õppejõududele.
13. Tuumajulgeolekualaste haridusprogrammide õppematerjalid.
14. E-õppe kursuste ettevalmistamine kõigis IAEA ametlikes keeltes, sealhulgas nende tõlkimine.
15. Varasemate e-õppe kursuste, sealhulgas nende tõlke ülevaatamine.

Lõpptulemus

Riigid saavad tõhusalt algatada ja rakendada meetmeid oma riikliku tuumajulgeoleku korra säilitamiseks, eelkõige inimressursside arendamise, hariduse, koolituse, tehnilise toe ja teadusliku toe programmide kaudu.

6. Peatükk 6. Sookeskne suutlikkuse suurendamine ja haridus tuumajulgeoleku valdkonnas

Taust

Teedrajava füüsiku ja Nobeli preemia laureaadi Marie Skłodowska-Curie tunnustamiseks kuulutas peadirektor Rafael Mariano Grossi 2020. aasta märtsis rahvusvahelist naistepäeva tähistaval IAEA üritusel välja stipendiumiprogrammi. Algatuse eesmärk on julgustada noori naisi nende hariduse ja töökogemuse toetamise kaudu õppima ja töötama tuumateaduse ja -tehnoloogia või tuumarelva leviku tõkestamise valdkonnas. Stipendiumiprogrammi raames antakse stipendiume kuni kaheks aastaks naistele, kes omandavad kraadi tuumateaduses ja -tehnoloogias või tuumarelva leviku tõkestamisega seotud teadusuuringutes. Lisaks pakutakse stipendiaatile IAEAs praktikavõimalust, et õpingute käigus omandatud ekspertteadmisi täiendada.

Eesmärgid

Marie Skłodowska-Curie programmi eesmärk on innustada ja julgustada noori naisi tegema karjääri tuumateaduste, -tehnoloogia ja massihävitusrelvade leviku tõkestamise valdkonnas, pakkudes motiveeritud ja andekatele naisüliõpilastele kraadiõppe programmideks stipendiume koos IAEA praktikavõimalustega. Pikemas perspektiivis aitab programm kaasa teaduse, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonna naisjuhtide uue põlvkonna esilekerkimisele, kes hakkavad oma riigis teaduse ja tehnoloogia arengu eestvedajateks.

Tehtav töö

Programmist rahastatakse stipendiume vähemalt 100 üliõpilase jaoks, mille hinnanguline kogumaksumus kahe aasta jooksul on 4–6 miljonit eurot.

Lõpptulemus

Anda naistele teadusharidus ja töökogemus, et propageerida tuumatehnoloogiate rakendamise võrdset esindatust, et tulla toime ühiste ülemaailmsete probleemidega, sealhulgas tuumajulgeolekuga.
